

המעריך אנשי-רוח ובדרנים, כולם אשכנזים טהורים, נהרו אל הדגל. הם באו להציל את ארץ-ישראל היפה, השפוייה, התרבותית, העובדת. ורק בלחש — אם כיכר — הוסיף מי שהוסיף את המילה החסרה: האשכנזית.

הבלורית של עוז

הגיבור של מערכה זו היה הסופר עמוס עוז. עמוס עוז הפך את עצמו סמל הצבריות האשכנזית, המיוחלת-אירופית — הטיפוס הישראלי המקביל ל"אוסף" האמריקאי — לבן-אנגלו-סאקסו-פרוטסטנטי. הוא מסמל אותו בהופעתו החיצונית, בבלוריתו הבהירה, במוצאו האריסטוקראטי (ממשפחת הפרופסור יוסף קלוזנר, ההיסטוריון הנודע), בשייכותו לקיבוץ (קבוצת חולדה), וגם בהשקפתו.

מבני הדורות מודע לכך, עוז הוא גיזען אשכנזי מובהק.

פעם התנגד פומבית לצירופו של פלוגני לחזית-שלום, מפני ש"חיתוך-הדיבור" לא מצא חן בעיניו. "חיתוך-הדיבור" הוא, כמובן, הגדרה גיזענית מובהקת. כל גיזען מלגלג על ההיגיון והמיטבא של מי שאינו שייך לגזע שלו. אחרי פתח-תיקוה הפך עוז דמות דומיננטית בתעמולת-המעריך. הוא הובא אל המירקע, כדי להסביר כי המאבק שוב אינו בין שתי מיפלגות, בין שתי קבוצות-עסקנים התפצות ששילטון ובהנאותיה, וגם לא בין שתי תוכניות פוליטיות או חברתיות. המילה-המה, כך אמר, היא בין "שתי תרבויות".

עוז מיהר להעניק להגדרה מסוכנת זו תוכן תמים, כביכול. הוא העמיד זה מול זה שני שריים — הימנון בית"ר של זאב ז'בוטינסקי ושירה של רחל, "לא שרתי לך ארצי / ולא פיארתו שם" / בעלילות גבורה / בשלל קרבות..."

היה בכך סילוף, או לפחות עיוות. כאשר כתב ז'בוטינסקי, "כי שקטם הוא רפשי / הפך דם ונפש / למען ההוד הנסתר", הוא לא התכוון לכיריונות באסיפות-בחירות, ואף לא לדיקטטורה של פלוגות-סער. הוא הוביל לעבר שתי השורות האחרונות של השיר: "למות או לכבוש את החר / יודפת, מצדה, ביתר". הקריאה היתה למרד לאומי, לא לזריקת עגבניות או אבנים.

אך מאוינו של עמוס עוז הבינו היטב את הצופן. הם ידעו כי המאבק בין "שתי תרבויות" ב-1981 אינו בין הפלמ"ח ואצ"ל, אלא בין התרבות האשכנזית, שהולידה את ארץ-ישראל העובדת, תיקוץ, סולל-בונה ומפא"י, ובין התרבות של עדות-המזרח, התרבות של שכונת-המצוקה הנועזות, התרבות של מי שנתלשו מתרבותם המזרחית, של עדות-המזרח המתדפקות על השער.

בעצם התכוון עוז להגיד: המאבק הוא בין תרבות ובין חוסרי תרבות.

עמוס עוז הוא איש פיקח, בעל כישרון תעמולתי מזהיר. דודו טופו הוא רק בדרן. אבל המרחק בין השניים היה קטן מכפי שנראה.

טופו פשוט תירגם לזשורנו הפשוטה את המסר שביטא עמוס עוז בלשונו המתוחכמת.

באותו שלב — החל בערב-הכיריונות בפתח-תיקוה וכלה בעצרות-ההמונים בתל-אביב, שבהן דיבר טופו על הצ'צ'אים ובגין על טופו — היה זה הנושא המרכזי, כימעט הבלעדי, של מערכת-הבחירות. "שתי תרבויות", שתי עדות, "שני עמים" עמדו זה מול זה — האשכנזים מול בני עדות-המזרח. העובדה שכל צד קיבל גם חלק כלשהו מקולות המחנה השני אינה משנה מצב זה.

התוצאות משקפות את המציאות הדמוגרפית של ישראל. בציבור-הבוחרים של 1981 נוצר כימעט איוון מוחלט בין העדות: 45% אשכנזים, 45% בני עדות-המזרח. שאר 10% האחרים שייכים לציבור הערבי, שחלק ניכר ממנו הצביע למען המערך, ובכך הציל את האשכנזים מתבוסה.

התיקו הפוליטי נובע מן התיקו הדמוגרפי. הליכוד והמערך השיגו שיווי-זמן בקדפיות.

נבון לראשות המערך?

מחרת הבחירות הציע עורך ג'רוסס 1981, אריה ראט, התומך במערך, להחליף את הנגת מפלגת-העבודה ולהעמיד בראשה את הנשיא יצחק נבון. הוא לא היה היחיד שהגה רעיון זה באותה שעה של חשבון-הנפש.

הרעיון הוא סביר, התוצאות הוכיחו שנפערה תהום בין האשכנזים והספרדים, וכי שני הגושים הפוליטיים הגדולים מייצגים עתה את שני המחנות העדתיים.

בכך טמונה סכנה — הן למדינה כולה, הן למיפלגת-העבודה.

למדינה — כי קיטוב פוליטי-תרבותי-כלכלי-חברתי כזה הוא מירשם בטוח להרס החברה הישראלית מבפנים. למפלגה — מפני שהריבוי הטבעי המוגבר של עדות-המזרח "ברוכות הילדים" מבטיח כי בכל מערכה עתידה יגדל מספרן.

אין ספק שגורל המערך תלוי ביכולתו ושיים קין לקיטוב עדתי נורא זה, וזוהי הבעיה עם מתנה עדתי אחד. עליו לכבוש בחזרה את העמדות שהיו למפא"י, בימי דוד בן-גוריון, בקרב עדות-המזרח.

איך עושים זאת? פשוט מאוד: מעמידים בראש המפלגה מנהיג מקרב עדות-המזרח. יצחק נבון הפופולרי, נעים-ההליכות בעל התרבות הספרדית המובהקת, ובעל היוקרה של מישרת נשיא-המדינה, הוא האיש המתאים לכך ביותר. פשוט מאוד. הרבה יותר מדי פשוט.

בימיה-זה של האימפריה הבריטית נהגו הבריטים במושבותיהם לשחד את ה-Chiefs, ראשי-שבטים של הילידים. מאז ההדקולוניזציה הופלו אלה על-ידי גנרלים ועסקנים, או שהפכו עצמם מנהיגים לאומיים.

בימיה-זה של האימפריה האשכנזית של מפא"י, כאשר שלט הקיסר בן-גוריון הראשון, נהגה גם מפא"י לקנות Chiefs כאלה — ראשי-המחלות אצל הערבים, "עסקנים עדתיים" אצל הספרדים. השיטה היתה לקנות קולות בסיטונות.

העסקנים העדתיים שצמדו זה ממשכים בדרך זו, הם תובעים בכל הזדמנות "ייצוג של עדות-המזרח" — קרי: של עצמם — בקרב בעלי-הכסאות. כאשר מיפלגה אחת שמה עסקן מיפלגתי במקום השני ברשימה, נאלצה גם השניה לנהוג כך. כאשר הוצב עסקן ערבי במקום העשירים, מיהרה המתחרה שלה לעשות כן גם היא. המציאות של 1981 הפריכה שיטה זו לחלוטין.

המחווה הנלענת של המערך, שהציב את שושנה ארבל-אמולונו במקום השני ברשימה שלו, לא הביאה לו אף קול ספרדי אחד. לא הועילו לו גם העובדה ששלושה עיראקים נמנו עם עשרות מועמדי היראשונים.

אחרון אבו-הצירא, פורש מן המפד"ל על רקע סירובה לשבץ ספרדים רבים יותר ברשימתה. נחל כישלון. קולות מפד"לים רבים יותר ערקו לבגין מאשר לעסקן המארוקאי. כל הערבים-לשעבר פשוטו את הרגל, וכל הרשימות העדתיות נחלו תבוסה.

ההמונים שזעקו "בגין! בגין!" — אותם "צ'צ'אים" שעוררו את לעגו של דודו טופו — לא שכחו כי בגין הוא פלוגני שבפולנים. הם היו מוכנים למכור אלף דויד לויים מארוקאיים תמורת אצבע קטנה אחת של העולה מבריסטליטובסק.

בגין הוא המסמל בעיניהם את המהפכה הספרדית. את ההתקוממות של בני עדות-המזרח, את מאויניהם הלאומיים והחברתיים, את שאיפותיהם הכמוסות.

על תופעה זו — תופעה מפליאה למראית-עין — אין תשובה מכנית. הצבת עסקן ספרדי, נחמד ככל שיהיה, בראש המערך, אין בה, משקעצמה, תרופת למצב. היא יבונה דהיות, לכך היותה, חלק מן התרופה.

מתי התרופה? האם יש ביכולת כזאת? האם ניתן עוד לגשר על פני התהום שנפערה? איך? על כך בכתבה הבאה בסידרה זו.

ביום ביחד על הכמה ונוטלים חלק פעיל בראיונות, מדוע אינך נוהג כך כ"שעה טובה"?

הלואי שהייתי יכול, זה ממש חבל לי שזה לא כך. אנשים שבאים להתראיין בי שעה טובה אין להם מנטליות של שיחה, כולל המיקצוענים שבהם, אנשים לא יודעים איך עושים את זה, אנשים עונים רק מתי שהם נשאלים, הם לא מעזים לפתוח את הפה, ניסיתי את זה, אני כל הזמן מנסה.

קיבלתי בתיארוני חפקידים גדולים, וחיבנתי אותם אחד אחד

ואישי-ציבור, שנבהלו מזה שזונה תופיע בערב-שבת.

מדוע העובדה שהולנדר תופיע בפינו בתוכנית דלפה החוצה, אני יודעת שנהוג לשמור על סודיות במיקרים כאלה.

היא סיפרה לעיתונאים שתופיע בתוכנית.

האם לא התמרמרת כשהיא הורשתה לתופיע ברדיו ואילו בני טלוויזיה אסרו את ההופעה, אחרי הכל מדובר ברשות-השידור?

לא. ברדיו הביאו אותה לחדשות, היא בהחלט שייכת לחדשות.

האם זירת בקנות על קסאוורה הולנדר, האם אינך נלחמת כשאתה חושבת שאתה צודק? אני יכול רק להתווכח, אחרי הכל טומי לפיד הוא המנהל, או מה אני אעשה.

פעם התארכה בתוכנית זיה רודן ביחד עם מאירקה פעיל, הזכרנו לפעיל שזוהי היתה פעם כוכבת קולנוע, הוא גילה התרענויות אישיות, מאיר שלו סיפר שכשהיה ילד בנהלל היה אוסף את כל התמונות של רודן, יצאה שזיה ספוגנית, זה היה אחד הרגעים הכי טובים של התוכנית, אני אוהב את זה מאוד.

אתה מצטער שמאיר שזו עזב את התוכנית?

הוא הלך מרצונו להנחות תוכנית אחרת. אבל יש את שלמה גינץ, שהוא מצויין, מה שכן, חסרה לי ביקורת העיתון, גות, היינו מנועים עד כה מפוליטיקה, אני מקווה שהביקורת תחזור.

אומרים שהוא גנב דף את ההצגה?

מי?

מאיר שזו. איך אפשר לגנוב הצגה ממנחה אני לא מבין. המנחה הוא בעל ההצגה.

כמה זמן אתה רוצה להנחות את "שעה טובה"?

עם שינוי קטן אני רוצה להנחות את התוכנית כל החיים.

איזה שינוי?

התוכנית חייבת להתפטר מקדושת ליל.

פאר ב"הסמכה" כמו ירחמיאל הממושקף

אתה לא מאיים בהתפטרות? לא חושב שקסאוורה הולנדר היא "קוזם בלי" בשבילי.

לא קסאוורה הולנדר, אבל העיקרון.

אני בודק כל ענף וענף, אם אעקור את השורש לא תהיה לי אף פעם גינה.

אתה מרוויח כסף מהנחיית "שעה טובה"?

מעט מאוד. אלפיים שקל ברוטו לתוכנית.

זה יכול היה להרגיו, אבל אותי זה מצחיק.

אין לך מה להגיד בעניין הזה?

אין לי מה לעשות, אני לא מתווכח איתם.

זה מה שירון דונדון מרוויח? הוא עובד על משכורת.

אתה עובד רשות-השידור כבר 12 שנים, למה אתה לא עני בד עז משכורת?

אני עובד כ"פרי לאנס" כך התגלגלו פני הדברים. יש בזה יתרונות ויש בזה חסרונות.

אתה חושב שיש לך חלק מהחלטות אלה?

אני חושב שיש לי חלק מהחלטות אלה.

מדוע לא הופיעה קסאוורה הולנדר בתוכנית?

היא סיפרה לעיתונאים שתופיע בתוכנית.

העולם הזה 2288